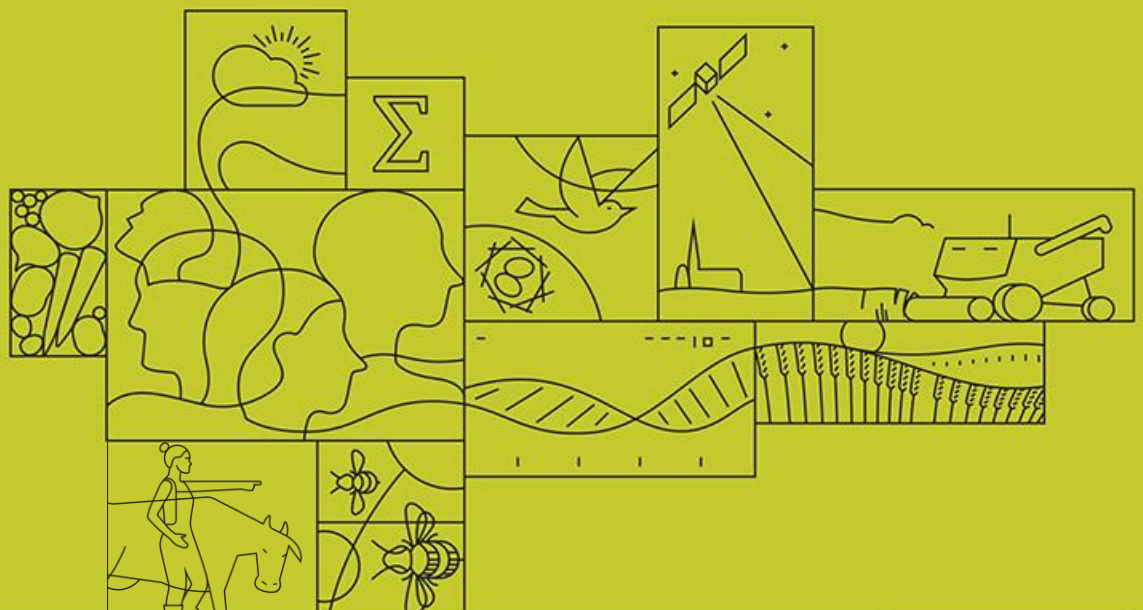

Teadmussiirde programm põllumajanduse, toidu ja maamajanduse tegevusvaldkonnas. Riigihange nr 257107

2024. esimese poolaasta aruanne

Maaelu Teadmuskeskus,
Mahepõllumajanduse Koostöökogu,
Eesti Toiduainetööstuse Liit,
Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda,
Eesti Maailikool.

Sissejuhatus

Teadmussiirde programmi põllumajanduse, toidu ja maamajanduse tegevusvaldkonnas (edaspidi ÜhendPIP-2) eesmärgiks on olemasolevate teadmiste ja innovaatiliste lahenduste kohta teabe levitamine ning teadmussiirde tegevuste koordineerimine ja korraldamine. Ministri käskkirja kohaselt on lisaks teadmussiirde tegevuste elluviimisele projekti olulised osad:

- arvestamine sektori vajaduste ja strateegiliste suundadega (PÕKA, AKIS kontseptsioon jm);
- erinevate teemavaldkondade tegevuste koondamine tervikuks;
- innovatsioonikoostöö ning teadusprojektide tulemuste, nõustamisvõimaluste ja maaeluvõrgustiku tegevuste tutvustamine;
- teabesalve arendamine ja täiendamine.

Riigihanke 257107 „Teadmussiirde pikaajaline programm põllumajanduse, toidu ja maamajanduse tegevusvaldkonnas“ ehk ÜhendPIP-2 Hankijaks ehk Tellijaks on Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (edaspidi PRIA).

Aastaruande koostab Täitja, see kinnitatakse programmi juhtkodus.

Sisukord

Sissejuhatus.....	2
Programmi töökorraldus.....	3
Aja- ja tegevuskava täitmise ülevaade	4
Valdkondade kokkuvõtted	5
Ürituste statistika	12
Programmi tulemuslikkuse analüüs.....	15
Sihtrühma vajaduste kaardistamine	15
Organisatsioonide kaasamine.....	19
AKIS kontseptsiooni rakendamine	20
Järgmise perioodi tegevused.....	21
Tagasiside Tellijale	21
Lisa 1: Detailne ülevaade tegevustest	23
Lisa 2: Kokkuvõtte kaardistusest ja ettepanekutest.....	28

Programmi töökorraldus

Riigihanke nr 257107 raamleping sõlmiti 21.02.2023 ning kehtib kuni 30.06.2025. Programmi aluseks on:

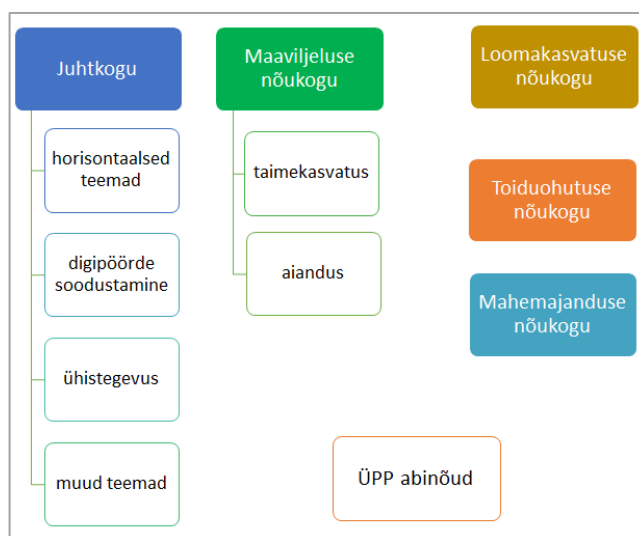
- maaeluministri 28.04.2015 määrus nr 46 „Teadmussirde pikaajaliste programmide rakendamise toetus“
- maaeluministri 10.11.2021 käskkiri nr 154 (põllumajanduse, toidu ja maamajanduse programmi II etapp)

Riigihanke ühistäitjad on Eesti Maaülikool (edaspidi EMÜ), Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda (edaspidi EPKK), Eesti Toiduainetööstuse Liit (edaspidi Toiduliit), Mahepõllumajanduse Koostöökogu (edaspidi Mahekoogu) ja Maaelu Teadmuskeskus (edaspidi METK). Hanke ühistäitjad on tellimuses esitatud tegevuste elluviimise omavahel jaotanud: iga täitja vastutab enda elluviidavate tegevuste planeerimise ja nõuetekohase läbiviimise eest.

ÜhendPIP-2 laiapõhjalisuse tõttu on programmil mitu otsustuskogu: juhtkogu ja 4 valdkondlikku nõukogu (vt joonis 1). Põllumajanduspoliitika abinõude tegevuste teemad esitab Hankija (PRIA koos ministriumiga), välistades selles teemavaldkonnas nõukogu vajaduse. Juhtkogu ja nõukogude koosseisud kinnitati METK direktori käskkirjaga (vt lisa). Liikmed on määratud valdavalt organisatsioonide põhiselt, st vajadusel saab koosolekust osa võtta mitu esindajat, kes jälgivad ühte häält.

Teemavaldkondade jaotus tegevuste otsustamisel on järgmine:

- ühistegevuse, digipöörde ning horisontaalsete ja muude vajalike teemadega seonduvate tegevuste vajadused arutatakse läbi programmi **juhtkogus**,
- **maaviljeluse** nõukogusse tuuakse taimekasvatuse ja aianduse teemavaldkondade tegevuste vajadused,
- **loomakasvatuse** nõukogus tuleb lahendada kõigi põllumajandusloomade liikide teabevajaduste küsimused,
- **mahemajanduse** nõukogu käsitleb hanke tehnilises kirjelduses käsitletud mahepõllumajanduse teemasid,
- **toiduohutuse** nõukogus käsitletavateks teemadeks on nii toiduohutuse küsimused kui ka laiem vaade toidusüsteemile.

Joonis 1. ÜhendPIP-2 teemade jaotus nõukogudes ja juhtkogus.

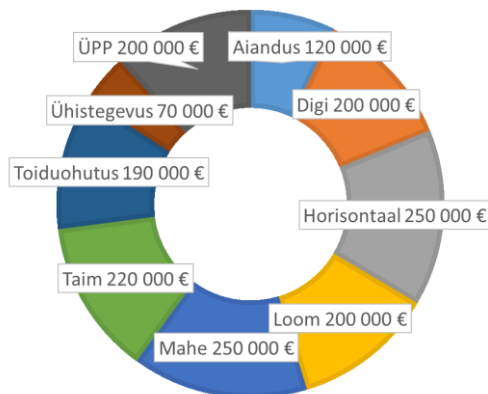
Selline tegevuste jaotamine teemavaldkondadeks on siiski tinglik. Näitena saab tuua digitaliseerimise, mis on ilma taime- või loomakasvatuse kontekstita eraldiseisvana ettevõtjatele vähe kasulik. Sihtgrupile ei ole vahet, millise teemavaldkonnast tegevus korraldatud saab. Programmi tegevused on avaldatud teemalehel <https://www.pikk.ee/valdkonnad/teadmussirde-pikaajalised-programmid/uhendpip/>.

Aja- ja tegevuskava täitmise ülevaade

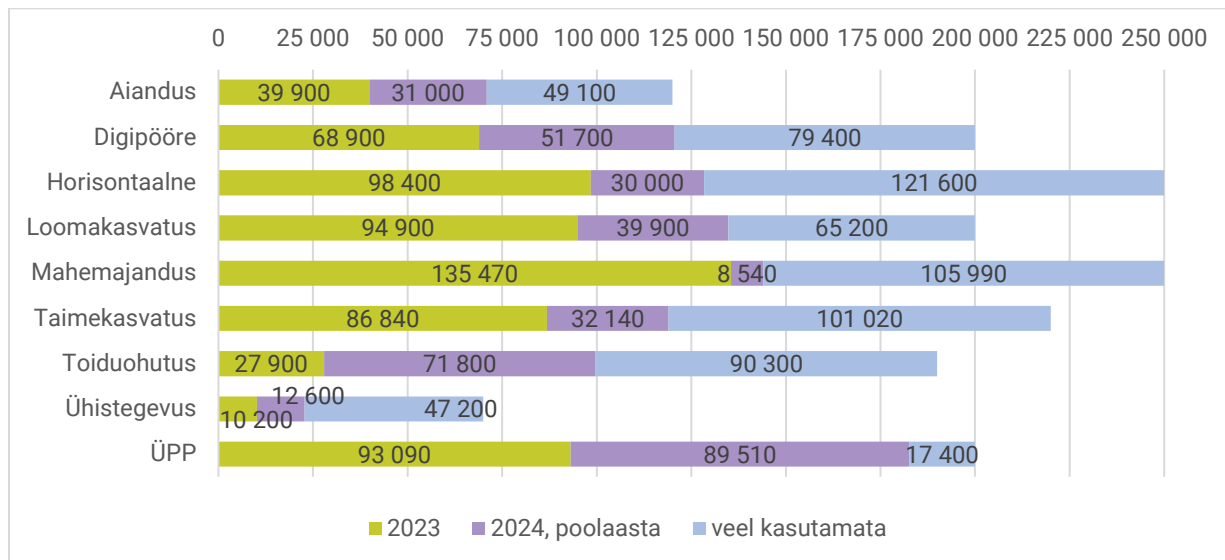
Raamleping ÜhendPIP-2 kohta sõlmiti 21. veebruaril 2023, hankeleping allkirjastati 30. mail 2023. Hanke kohaselt toimub raamlepingu 257107 täitmine maksimaalselt kuni 30. juunini 2025.

Programmi eelarve (kuni 1,7 miljonit eurot) jaotati valdkondade vahel lähtudes varasemast kogemusest, varasema PIP projekti olemasolust kui valdkonna tulevikuväljavaadetest (joonis 2)¹. Programmi eelarve on nii piiratud, et kõik hanke raamesse mahtuvad tegevused viiakse ellu 2023. ja 2024. aastal.

Joonis 2. ÜhendPIP-2 eelarve jaotus. →

Ülevaade ÜhendPIP-2 raames elluviidud tegevustest on esitatud tabelina **lisas 2**, valdkondade detailsed kokkuvõtted **lisades 3-9**. Allpool on ellu viidud tegevuste hulk (Tabelis 1) ja eelarve kasutus (joonis 3) esitatud valdkondade viisi.

Joonis 3. ÜhendPIP-2 eelarve kasutus, esitatud maksetaotluste järgi 10.07.2024 seisuga.

Tabel 1. Ellu viidud tegevuste hulk² 2024. poolaastal ja võrdlus planeerituga

Valdkond	Tegevuse tüüp	Ellu viidud tegevuste arv 2024	Kokku 2024. aastaks planeeritud	Täitmise osakaal
Aiandus	Üritused	2	8	25%
Digipööre	Üritused	3	13	23%
	Materjalid	5	7	71%
Horisontaalne	Üritused	4	15	27%

¹ Valdkondade eelarvete jaotust muudeti juulis 2024 programmi juhtkogu otsusega väheses ulatuses parema rahakasutuse huvides, seda jaotust siin veel ei kajastata

² Tabelis esitatud ühikute arv ei ole üheselt võrreldav PRIA poolt loendatavate tegevuste arvuga. Näitena: lepingus lehekülgede viisi esitatud materjal on siin loetletud ühe materjalina.

	Materjalid	1	7	14%
Loomakasvatus	Üritused	5	14	36%
	Materjalid	1	2	50%
Mahemajandus	Üritused	1	23	4%
	Materjalid	1	5	20%
Taimakasvatus	Üritused	5	17	29%
	Materjalid	1	1	
Toit ja toiduohutus	Üritused	16	39	41%
	Materjalid/videod	1	10	10%
Ühistegevus	Üritused	5	13	38%
ÜPP	Üritused	16	21	76%
	Materjalid	1	1	

2023. ja 2024. aastal ellu viidud tegevuste loetelu koos veebilinkidega on leitav veebis www.pikk.ee.

2023. aasta kevadisel projekti nõukogude ühiskoosolekul arutati põhjalikumalt ÜhendPIP-2 terviklikku toimimist. Ootused programmile on suuremad kui vaid üksiktegevuste korraldamine. Olulised teemad vajavad nii läbivat käsitlemist pea kõigis tegevustes kui ka **kombineerimist** mh massiteabevahenditega. Tähelepanu on vaja pöörata mitte ainult teabe edastamisele, vaid ka sellele, kuidas tegevused mõjutavad ettevõtete toimimist, koostöötamise oskusi, tagasiside arvestamist (teadvustamata teabevajadus) ja korraldajate tegevusprintsipe.

Seoses AKIS tegevuskava³ rakendamise algusega analüüsis METK teadmussiirde tegevuste korraldamise otsustusprotsessi teenuse disaini põhimõttel. Töö tulemusel kavandatakse sarnase tegevuskorralduse jätkumist (rahastamise kaalumise valdkondlikes nõukogudes), kuid laiemale huvirühmade kaasamisega kui seda oli selle konsortsiumi sees.

Valdkondade kokkuvõtted

Aianduse valdkonnas korraldati 2 üritust – Aiandusfoorum märtsis ja esitlus turba vähendamise võimalustest kasvusubstraatides (vt Lisa 1 aianduse valdkonna ülevaade). Konverents toimus hübriidvormis (127 osalejast pooled ehk 66 saalis); esitluspäeval oli võimalik osalejatel erinevate substraatides kasvavaid taimi võrrelda.

Üritustel osalejad on mitmepalgelised: lisaks marjakasvatuse ettevõtjatele, põllumajandustootjatele ja teadlastele oli osalejaid koolidest, riigiametitest, lille- ja istikukasvatajaid ning aiandustarvikute edasimüüjaid. Konverentsil osalejate tagasiside järgi jäi meelde oskustööjõu leidmine ja järjepidevus ning toidu kasvatamise tutvustamine avalikkusele. Ettepanekutena edaspidiseks toodi välja vajadus kajastada nii tehnoloogiaid, taimekaitset, kultuure ja sorte kui ka ootust ikka ja jälle kuulda praktikuid, innustavaid edulugusid.

³ AKIS – *Agricultural Knowledge and Innovation System*. Põllu- ja maamajanduslike teadmiste ning innovatsiooni süsteemi rakendamiseks korraldust arendatakse EL ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2023-2027 sekkumisena edasi [Maaelu Teadmuskeskuse](http://Maaelu.Teadmuskeskuse) toel. See ülesanne hõlmab ka teadmussiirde tegevuste tellimist ja elluviimist sarnaselt teadmussiirde programmidele.

Loomakasvatuse valdkonnas toimus ÜhendPIP-2 raames esimesel poolaastal 5 üritust, ja anti välja ajakirja „Tõuloomakasvatus“ üks number (vt Lisa 2 valdkonna ülevaade).

Täienduskoolitustest toimus jaanuaris 80-tunnine veiste kunstliku seemendamise koolitus - pikal koolitusel osalemise raskuseks töid osalejad välja vajaduse leida aega palgatöö, pere ja oma loomade kõrvalt ja lisaks kaugel sõit praktikafarmi. Hobuste teemalisi koolitusi korraldatakse harva, esmaabi teemal 46 inimese kohalolu on seetõttu märkimisväärne.

Piimafarmi tootlikkuse infopäev ja konverents Piimafoorum korraldati järjestikustel päevadel võimaldades temaatiliste arutelude jätkumist mitteformaalses õhkkonnas. Järelvaadataval konverentsil käsitleti traditsiooniliselt majandusruumi ja konkurentsioiguse muutuseid, kuid ka taimsete alternatiivide ohtu.

Lambakasvatuse suuna infopäev keskendus kiskjaennetusmeetmetele, nii karjavalvekoorte kui ka karjaaedade kasutamisele ettevõttes praktiliselt. Tunnustati korraldust: kombineeritud oli ettevõtte külastus, loeng, video ühine vaatamine ja osalejate vaheline kogemuste vahetamine.

Mahemajanduse valdkonnas toimus ÜhendPIP-2 raames esimesel poolaastal üks üritus ning anti välja teabematerjal (Vt lisa 3 valdkonna ülevaade). *Mahepõllumajanduse algõppe infopäevad on tellitud ÜPP valdkonnas.* Mitmed tegevused toimuvad ettevõtetes ja nende külastused on planeeritud aega, mil kohapeal on kõige rohkem näha. Mõningad üritused lükkusid teisele poolaastale ühe korraldaja haiguse tõttu.

Ellu viidud infopäeval keskenduti maitse- ja ravimtaimikasvatusele Tamme Aiandustalu näitel. Käsitleti väetisi, väetamise võimalusi, erinevaid multše ja erinevate taimeliikide omadusi. Samuti seda, kuidas ettevõtte oma toodangut väärindab ja turundab. Rõhutati, et ettevõtetes toimuvate infopäevade raames saavad sarnase valdkonna tootjad omavahel suhelda ning sellest on arenenud mitmedki koostööd.

Traditsiooniline trükis Mahepõllumajandus Eestis annab eesti ja inglise keeles ülevaate mahepõllumajanduse arengust aastal 2023 erinevates valdkondades.

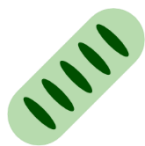
Taimikasvatuse valdkonnas toimus ÜhendPIP-2 raames kokku 5 üritust ja koostati konverentsi kogumik (Vt lisa 4 valdkonna ülevaade).

Agronoomia konverentsi fookuses oli järjest enam keskkonda arvestav majandamine. Vaadati, kuidas avaldavad mõju põllumajandustoodangule enam mitmekesisust rõhutavad agrotehnilised võtted. Huvitavat teemade käsitlust pakkus tootjate paneeldiskussioon: oli näha, et kogemused on väga erinevad. Konverents on järelvaadatav ja käsitletud teemasid avardab ka artiklikogumik.

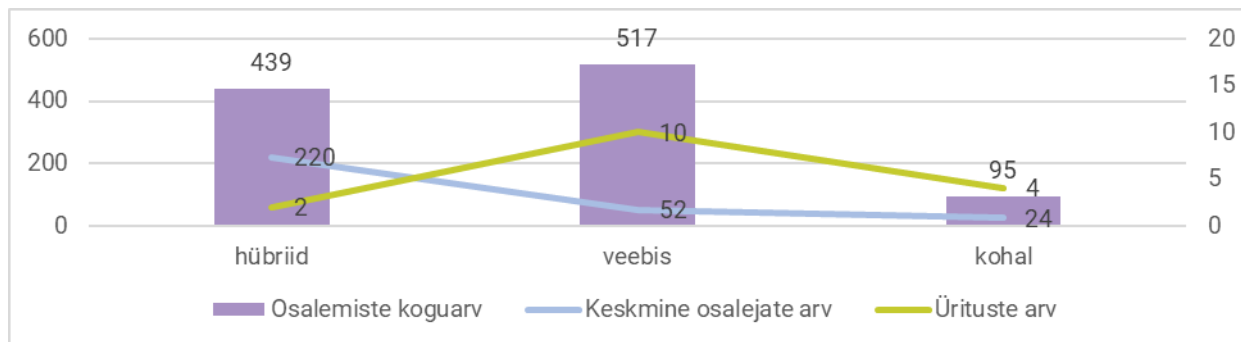
Seemneseminaril toimus mitmekülgne arutelu, mis keskendus seemnete kasvatamisele, geneetikale, aretamisele ning nõustamisteenustele põllumajandussektoris. Taastava põllumajanduse infopäeva sihtrühmas olid õppivad või juba sektoris tööd alustanud noored, innustamaks noori katsetama ja võtma omaks loodust hoidvaid praktikaid. Praktikute esitlused on alati oodatud, eriti on oodatud Eestis läbi viidud katsetused, mida on võimalik seejärel ka ettevõtetel endil rakendada.

Praktilise infopäeva 'Turvasmuldadel majandamine ning maaparandussüsteemid keskkonna- ja kliimaeesmärkide kontekstis' põhifookus oli märgalade majanduslikul ja keskkonnavalaselt jätkusuutlikkusel ning sellega seotud teemadel. Märgalaviljeluse teemat avas nii Eestimaa Looduse Fondi esindaja kui ka Saksamaa praktik, rõhutades märgade turbaalade kasutust kliimamuutuste leevendamise kontekstis. Lõunapausi järgselt jätkus päev põldude külastusega rohumaadena kasutatavatel turbaaladel.

Järelvaadatav säästliku taimekaitse infopäev pakkus kuulajatele mitmekülgset ülevaadet taimekaitse erinevatest aspektidest alates keskkonnasäästlikkusest kuni tehnoloogiliste uuendusteni. Muuhulgas esitati ülevaade erinevate vahekultuuride kasvatamise eelistest, mis võivad aidata looduslikul viisil kontrollida haiguste ja kahjurite levikut ning seeläbi vähendada vajadust keemilise taimekaitse järele.

Toidu ja toiduohutuse valdkonnas toimus perioodil jaanuar kuni juuli enim tegevusi: 16 üritust 39-st ja üks videoloeng (Vt lisa 5 valdkonna ülevaade). Ammu oodatud teabematerjal „Nõuded alkoholi väikekäitlejatele“ ja ka teised materjalid ilmuvad aasta lõpuks.

Joonis 4. Toiduohutuse valdkonna üritustel osalemiste aktiivsus 2024 esimesel poolaastal.

Õigusaktide infopäeval said osalejad hea ülevaate viimasel ajal jõustunud, vastuvõtmise või aruteluetapis olevatest õigusaktidest ning suundumustest. Huvi toiduohutuse õigusakte ja järelevalvet puudutavate infopäevade vastu on jätkuvalt suur.

Toiduainetööstuse aastakonverentsi fookuses oli toiduainetööstuse majanduskeskkond ja mõjutegurid, sh jäätmemajandus mida lahati ka diskussioonivoorus. Osalejaid huvitavad ettevõtete kogemuslood tööstustest, tootearendusest, brändi arendusest, Eesti toidujulgeolek ja võrdlus riikidega, jäätmereform ja sellega seonduv. Traditsiooniliselt autasustati konverentsil ka tootekonkursi “Eesti Parim Toiduaine 2024” võitjaid.

Toiduohutuse aastakonverents rõhutas teaduspõhise toiduohutuse olulisust, pakkudes valdkonna spetsialistidele teaduslikke värskaid teadmisi ja lähenemisviise. See aitas tõsta teadlikkust teaduse rollist toiduohutuses, mis omakorda toetab teaduspõhiste otsuste tegemist toidutootmises ja -regulatsioonides.

Nii mitmete toiduohutuse algtõdede, allergeenide ja patogeenide kui ka kestva katsete koolituste osalejad kiitsid esinejat keerulise teema arusaadava esitluse ning rohkete näidete eest. Algteadmiste koolitustel osalejaid on samal päeval väga erinevate toidugruppide kategooriatest. Spetsiifilistel infopäevadel osalevad kogenud toidutöötajad, kes võtavad kaasa üksikuid aspekte kogu materjali hulgast. Kirjutati, et enamus teemasid olid küll teada, kuid kuuldus aitas värskendada teadmisi ning pigem saadi kinnitust ja meeldetuletust. Koolitused ergutavad ka temaatilisi teabematerjale ning juhiseid uuesti läbi vaatama.

Aruka külaturismi infopäeva eesmärgiks oli näidata, kas ja kuidas on ohutu toidu pakkumine võimalik külamaja köögis/kogukonnaköögis; mitmed osalejad said juurde julgust oma toimetamistega edasi minna. Suitsutatud toodete infopäev pakkus olulist teavet lihatoodete töötlemise valdkonnas ning võimaldas osalejatel paremini mõista suitsutamise protsessi ning selle mõju lõpptoodetele.

Loomapidajale on väga oluline teadmine tapale suunatavate loomade puhtusest ja selle järgi klassifitseerimisest. Infopäev andis kompleksse ülevaate temast ja tänapäevastest

lähenedest, mille järgi oma karjas paremaid otsuseid teha. Infopäeva toetab 2023. aastal välja antud kogumik.

Paljudele osalejatele meeldib, et koolitused toimuvad veebis, mis vähendab sõiduaega ja võimaldab osaleda rohkematel. Ka selle valdkonna veebiüritustel on koolitajad hakanud kasutama aktiivõppe meetodid – rühmaarutelusid, küsimustele vastamist ning osalejad kiidavad seda tagasisides. Hinnatakse esitlusmaterjalide hilisemat kättesaadavust, et sama teemat oma ettevõttes edasi selgitada.

Temaatiline videoloeng juhtis tähelepanu 2023. a valminud toodete selge märgistuse hea tava juhendile.

Digipöörde valdkonnas toimus ÜhendPIP-2 raames 2024 esimesel poolaastal 3 üritust ning anti välja turuinfo väljaandeid ja hallati taimekaitse monitooringusüsteemi (Vt lisa 8 valdkonna ülevaade). Teisel poolaastal on tulemas veel 10 üritust, sh agrorobotika infopäevad ja digipöörde konverents, ning kiskjakahjustuste video.

Infopäevad käsitlesid digilahendusi erinevatel tootmisaladel, eelkõige katmikaianduses ja põlluhalduses (mullajaamad, e-põlluraamat jmt). Mitmed infopäevadel osalejad kinnitasid, et nende jaoks sai järjest selgemaks kui palju tuleb ja saab kasutada andmeid põllutööde paremaks haldamiseks.

Taimkahjustajate **monitooringu** eesmärk on koguda infot tähtsamate taimehaiguste ja kahjurite esinemisest. Vaatlusi teostati Eesti erinevates piirkondades taimekaitseperioodis igal nädalal mai algusest juuni lõpuni ning kogutud informatsioon on kättesaadav interaktiivsete kaartidena. Taimekaitse monitooringusüsteemi veebirakendus on jätkuvalt kättesaadav nii veebi pikk.ee, METK kodulehe kaudu kui ka aadressil <http://tase.etki.ee>. Esmakordselt kasutati andmete sisestamiseks Spatial Spectrum keskkonda, mis võimaldas huvilistel kohe pärast andmete sisestamist neid näha.

Programmi raames anti välja regulaarseid elektroonilisi turuinfo infokirju EURONEXT Börs, Piimainfo, Lihainfo ning Teraviljade- ja õlikultuuride info (rahastus lõppes 30.06.2024 seisuga). Väljaanded on kättesaadavad veebi vahendusel kõigile huvilistele.

Ühistegevuse valdkonnas toimus ÜhendPIP-2 raames 5 üritust ja alustas esimene õpiring. (Vt lisa 6 valdkonna ülevaade). Teisel poolaastal on tulemas valdkondlike konverents.

Hoiu-laenuühistute infopäeval arutati selle tegevusviisi vastuolulist mainet: ajakirjandus ja laiem avalikkus ei mõista, kuidas hoiu-laenuühistud töötavad. Need toimivad samadel alustel nagu põllumajandusühistud ja teised ühistud. Neid kontrollivad ja omavad ning neist saavad kasu liikmed.

Biojätmete väärindamise infopäeval tutvustati temaatilisi teadustöid ja näidati biogaasi koostöömudelit. Järelevaadatav infopäev "Väiketootjate koostöövõimalused" keskendus strateegiatele ja võimalustele, mis aitavad väiketootjatel tõhusamalt tegutseda ja oma ettevõtmisi arendada.

Koolituste „Kommunikatsioon kui juhtimisvahend“ eesmärk oli anda osalejale teadmised organisatsiooni sise- ja väliskommunikatsiooni juhtimisest. Toimunud koolitused olid esimesed kolmest samasugusest, mille eesmärk on parandada kommunikatsiooni (suur)ühistutes (Kevili PÜ, SCE E-Piim). Suuna suurematele põllumajandusühistule tingib asjaolu, et nendes tekkivad kommunikatsiooniprobleemid kergemini.

Põllumajanduspoliitika valdkonnas toimus kokku 16 üritust, sh esitlused taastava põllumajanduse konverentsi raames. (Vt lisa 9 valdkonna ülevaade). Avaldati väärtuslike püsirohumaade teemaline videoloeng.

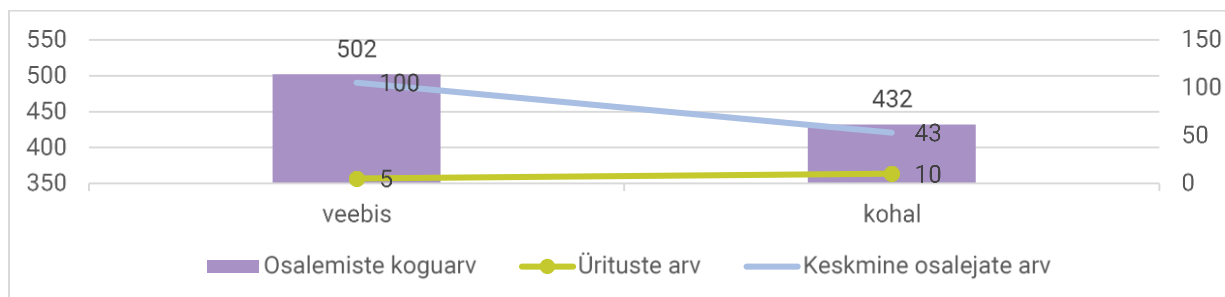
Esitlused toimusid jaanuaris Northern Roots taastava põllumajanduse konverentsi raames eraldi demoalal. Esitlustegevuse raames oli põllumajandustootjatel võimalik tutvuda olemasolevate tehnoloogiliste lahendustega, õppida tundma taastava põllumajanduse olemust ning tutvuda temaatiliste arendusprojektidega, mis on suunatud nii põllumajandusmaastike mitmekesisuse suurendamisele, toitainete leostumise vähendamise meetmetele kui ka süsiniku sidumise suurendamisele.

Lihaveisekarjade karjatervise täienduskoolitusest toimus ÜhendPIP-2 projekti raames õppetöö septembrist 2023 kuni juunini 2024. Õpe toimus alateemade kaupa, ühe alateema raames toimub nii teooria kui ka praktika (valitud ettevõtetes) ning iseseisev töö, misjärel liiguti edasi uue alateema juurde. Osalejate poolt väärtustati praktilise õppe võimalust erinevate alateemade puhul. Praktikakohtades oli väga huvitav näha, kuidas reaalses elus on asjad korraldatud, eriti nende karjade puhul, mis asuvad vanades hoonetes. Mida rohkem erinäolisi farme, seda parem. Väga mahukate koolituste puhul (mida 260 akadeemilist tundi kindlasti on) on osalemine kahtlemata raskendatud, kuivõrd osalejatel on keeruline end töölt mitmeteks päevadeks ära saada.

Suurem arv üritusi selles valdkonnas toimus aprillis pindalatoetuste perioodil. Kokku toimus 10 pindala- ja loomatoetuste temalist infopäeva, sh 2 veebis. Tagasiside andis 59% osalejatest, hinnangud olid kõrged, üle 9 palli. Hinnati kontaktset kohalolu (parem kontakt küsimuste/vastuste osas), tunnustati lektoreid ja nende kompetentsust, häid ettekandeid, hinnati toetuste nõuete selgitamist. Lisaks nõuete läbimõtestamisele andis osalemine ka julgust lisategevusi toetustaotlustesse kavandada.

Esimene infopäev KSM toetustest toimus samuti kevadel, räägiti üle olulised aspektid enimlevinud keskkonnasõbralike majandamise praktikatest. Vahekuultuuride, lupjamise ja lämmastikubilansi ettekanded olid väga informatiivsed, loogiliselt üles ehitatud ja nende kohta ei tekkinud inimestel küsimusi. Samas süsinikujalajälje arvutamine tõstas juba pisut kriitilisemaid küsimusi: kas see on ikkagi praktiline, et me seda teeme ja kas loodusele on sellest kasu? Loomulikult oli palju küsimusi ka e-põlluraamatu kohta, sest selle uuendused tekitavad ettevõtjatele probleeme.

Mahepõllumajanduse algõppe kolmest õppepäevast toimus esimesel poolaastal kaks veebis. Lisaks üldistele mahepõllumajanduse nõuetele räägiti ühel päeval enam põllu- ja aianduskultuuride kasvatamisest ning teisel päeval põllumajandusloomade pidamisest. Käsitleti lühidalt ka olulisemad tingimuslikkuse ja toetuste nõuded maheloomakasvatajale ning toodi välja erinevad toetused, mida mahetootja saab taotleda. Positiivseks hinnati seda, et esindatud oli kontrollasutus PTA. Väga vajalikuks peeti erinevate mahetootmise aspekte käsitlevate koolituste korraldamist, seda eriti maheettevõtetes kohapeal. Mahetootmist saab sisuliselt õppida eelkõige pikaajaliste mahetootjate tootmispraktikatega tutvumise kaudu.

Joonis 5. ÜPP valdkonna infopäevadel osalemiste aktiivsus 2024 esimesel poolaastal.

Infopäevadest enamik korraldati kohapealsetena, võimaldades pärast esitlusi kuulnud omavahel arutada ja lektoritelt spetsiifilisi küsimusi küsida. Siiski võimaldavad just veebiinfopäevad suuremal hulgal inimestel esitlusest osa saada ja vähendada transpordikuluseid. Pindala- ja loomatoetuste ühe infopäeva [salvestus avaldati pikk.ee veebis](http://salvestus.avaldati.pikk.ee) ja seda on vaadatud 236 korda (30.06.2024 seisuga).

Horisontaalses valdkonnas toimus ÜhendPIP-2 raames esimesel poolaastal neli üritust (nii konverents kui ka infopäevad), ning hallati teabesalve (www.pikk.ee ja www.toiduteave.ee). Üritused käsitlesid erinevaid teemasid: linnukasvatust, taastuenergiat, mullastikku (vt lisa 7 valdkonna ülevaade).

Keskonnatervise konverents pakkus võimalust erinevate huvirühmade suhtluseks ja koostööks. Arutati aktuaalseid teemasid nagu kliimaseadus ja mulladirektiiv, ning osalejad said ülevaate nende dokumentide väljatöötamisest ja rakendamisest. Ettekanded rohefoori, süsiniku jalajälje mõõtmise tööriista ja muude uuenduslike lahenduste kohta innustavad kindlasti osalejaid rakendama uusi tehnoloogiaid ja meetodeid keskkonnasõbraliku põllumajanduse saavutamiseks.

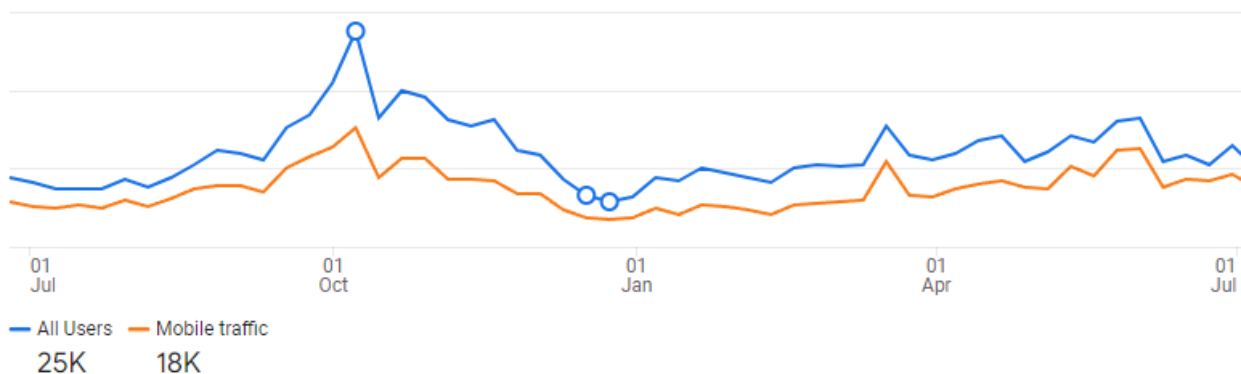
Taastuenergia infopäeva fookuses oli lisaks rohe-eesmärkide toetamisele nii tuule- kui ka päikeseenergia rakendamine. Sisu oli huvipakkuv ka taastuenergia lahenduste skeptikutele, tõi välja praktikaid ja võimalusi, kuhu on ja pole võimalik rajatise kavandada.

Kanakasvatuse farminar andis järgmise võimaluse piiluda tegevuspraktikasse, kuhu tavapäraselt sisse ei pääse bioohutuse tagamise vajaduse tõttu. Farminari formaat ühendab endas veebiseminar ja farmikülastuse elemente. Infopäev toimub ettevõttes ja infopäeval esinevad valdkonna praktikud, kes tutvustavad ettevõtet. Osalejatel võimaldatakse farmis virtuaalselt ringi vaadata ning küsimusi küsida kaadris oleva kohta. METK korraldusel on toimunud sea- ja vutikasvatuse farminarid, seekordne käsitles kanakasvatust. Infopäevad on [järelvaadavad](http://jarelvaadavad).

Hankes kavandatud elektroonilise infokeskkonnana ehk teabesalvena arendatakse peamiselt veebilehte www.pikk.ee. Veebilehtede www.pikk.ee ning www.toiduteave.ee haldamise ülesanne tähendab nii sündmuste kui ka ettekannete ja materjalide sisestamist, olemasoleva materjali lisamist kui ka uute tekstide loomist.

Staatilisemat temaatilist teavet avaldatakse veebil teabesalv.pikk.ee, et tagada põhilehe parem laadimiskiirus. Projektist hankelepingutega tellitud videod ja ürituste salvestused on säilitatud vastava korraldava organisatsiooni YouTube kanalites.

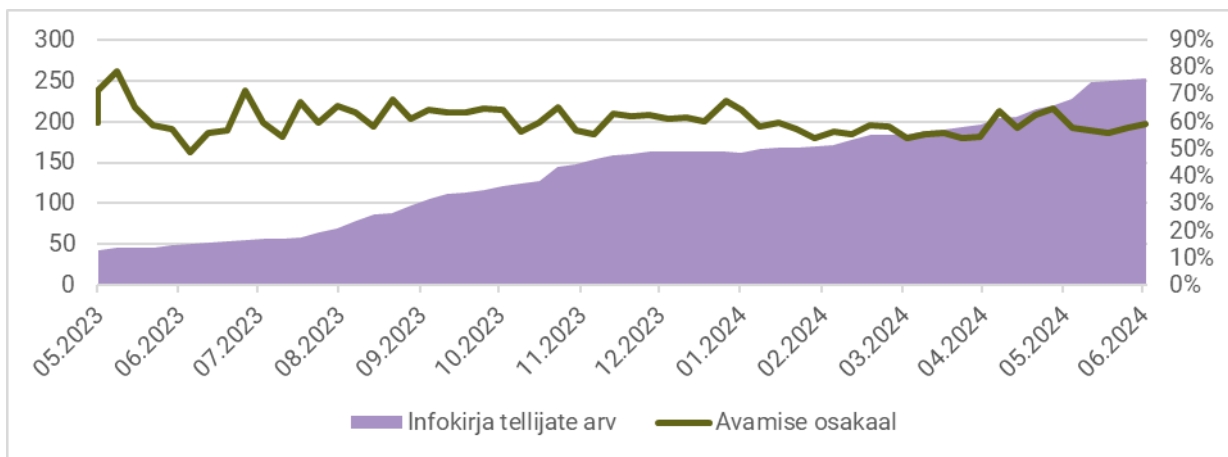

Joonis 6. Veebilehe pikk.ee külastatavus (võrdluses kõik kasutajad ja mobiilist jälgijad).

Veebi www.pikk.ee pidevalt uuenevateks osadeks on sündmuste kalender ja uudised. 2023. a. oktoobri alguses suurenenud külastatavus tulenes PRIA infokirjas viidatud investeeringutoetuse infopäevade registreerimisvõimalusele. Populaarsemad osad 2024. esimesel poolaastal, lisaks avalehele ja sündmuste nimekirjale, on olnud:

- tomati ja kartuli kasvatamise postitused;
- nõuandeteenistus ja konsulentide teemaleht;
- ESG ehk kestlikkusaruande mõistmise postitus;
- (kohustuslike) keskkonnateemaliste koolituste ning pindalatoetuste teemalehed.

2023. aastal alustati infokirja „Pikk.ee uudised“ levitamiseega. Igal esmaspäeval jõuab tellijate postkasti 5 viimast pikk.ee veebis avaldatud uudist ja 50 lähemat üritust sündmuste kalendrist. 2024 poolaasta lõpuks oli infokirja saajaid 251, keskmine avamise määr 2024. a jooksul oli 59%. Infokirja tellijate arv suureneb tagasihoidlikult.

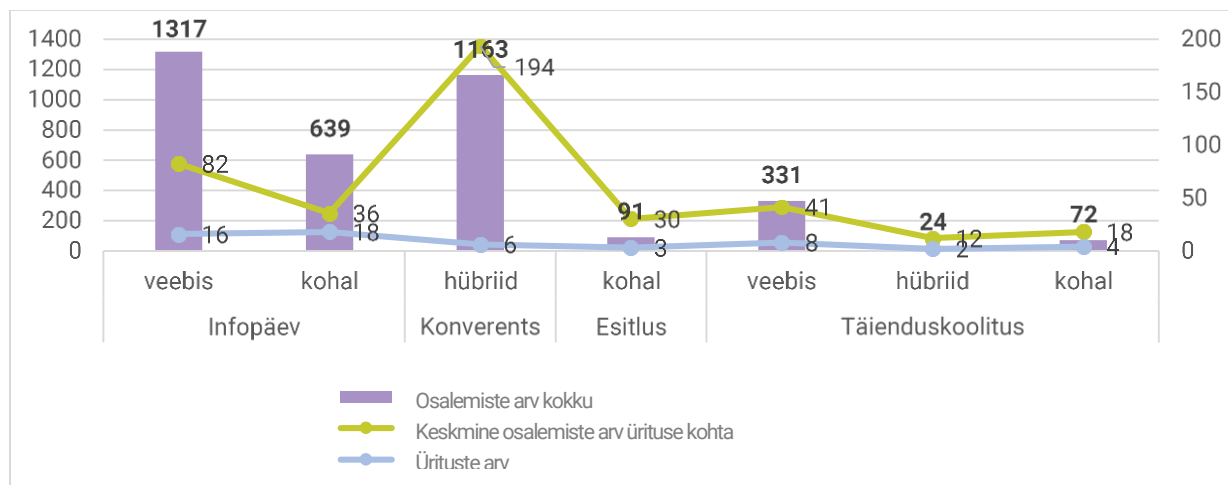
Joonis 7. PIKK.ee infokirja tellijate aktiivsus.

Veebilehe arendamise raames hallatakse ka domeeni **toiduteave.ee**, lisades sinna teemakohaseid üritusi, avaldades materjale ja videoloenguid ning saates temaatilisi teavitusi nende soovijatele.

Mõned selle veebi osad on ehitatud teistel põhimõtetel kui pikk.ee (nt [märgistamise käsiraamat](#), [hea hügieenitava juhendid](#)) ning toiduteave.ee veebist loobumine ei ole veel võimalik olnud. Ületoomine lõpetatakse II poolaastal. Teemaatilised videod on avaldatud [Toiduteave YouTube kanalil](#). Kõik toiduteave.ee materjalid on avaldatud ja/või viidatud eraldiseisvalt ka pikk.ee kalendris ja teabesalv.pikk.ee temaatilises osas.

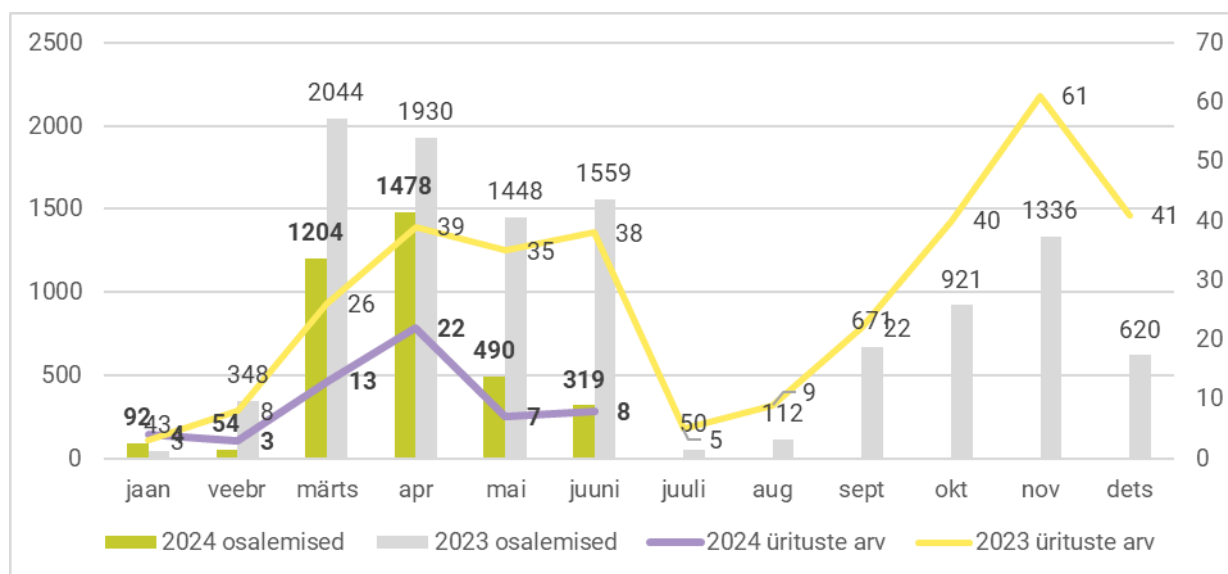
Ürituste statistika

Perioodil 01. jaanuar kuni 30. juuni 2024. a viidi ellu kokku 57 osalejatega tegevust (joonis 8), lisaks artikleid, kaks videot ja kolm teabematerjali.

Joonis 8. Ülevaade ÜhendPIP-2 osalejatega üritustest 2024. aastal esimesel poolel tegevuse vormi järgi

ÜhendPIP-2 raames registreeriti poolaasta kokkuvõttes **3637 osalemiskorda**, täienduskoolituste raames 427 osalemiskorda⁴.

Joonis 9. Ülevaade ÜhendPIPI üritustel osalemistest 2024. aastal kalendrikuude viisi (mitmepäevased koolitused arvestatud ühel korral)

Võrreldes 2023. aasta tegevuste hulgaga (joonis 9) on aktiivsus väiksem, sest tollal oli käimas paralleelselt kaks teadmussiirde programmi, mis võimaldas korraldada rohkem tegevusi. Traditsiooniliselt on üritusi suveperioodil vähem ning mitmed üritused toimuvad aasta viimastel kuudel.

⁴ Osalemiste arvestus võib erineda PRIA ametlikust statistikast, tulenevalt maksetaotluste kontrollist

Kõige suurema keskmise osalejate arvuga olid hübriidvormis **konverentsid** (kohapeal ja ülekanne). Enim osalemisi loetleti Toiduainetööstuse aastakonverentsil – 314 inimest. Kokku toimus poolaastas 6 konverentsi, kohapeal on hübriidkonverentsidel enamasti pooled.

Infopäevi korraldati võrdselt veebis ja kohapealsetena (16/18 üritust, osalejaid keskmiselt vastavalt 82/36). Veebiinfopäevade osaluste keskmist – 82 inimest ürituse kohta – mõjutasid eelkõige toetuste infopäevad: pindala- ja loomatoetuste infopäev 167 osalejat ja KSM toetuse infopäev 189 osalejat. Kohapealsena korraldatud infopäevadest populaarseim oli Järvamaa KHKs korraldatud taastava põllumajanduse infopäev, millel osalesid õpilastele lisaks ka kohapealsed tootjad.

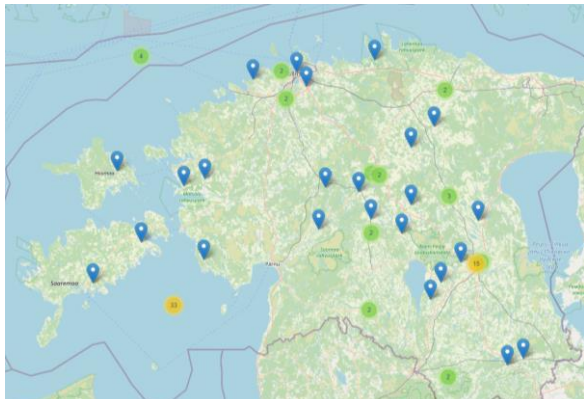
Reasildid	Ürituste arv	Osalemiste summa	Keskmine
Infopäev	34	1956	57.5
Digi	2	264	132.0
Horisont	3	136	45.3
Loomakasvatus	2	33	16.5
MAHE	1	22	22.0
Taimikasvatus	4	263	65.8
Toiduohutus	6	311	51.8
Ühistegevus	3	61	20.3
ÜPP	13	866	66.6
Konverents	6	1163	193.8
Aiandus	1	127	127.0
Horisont	1	200	200.0
Loomakasvatus	1	153	153.0
Taimikasvatus	1	244	244.0
Toiduohutus	2	439	219.5
Täienduskoolitus	14	427	30.5
Digi	1	16	16.0
Loomakasvatus	2	57	28.5
Toiduohutus	8	301	37.6
Ühistegevus	2	40	20.0
ÜPP	1	13	13.0
Esitlus	3	91	30.3
Aiandus	1	23	23.0
ÜPP	2	68	34.0
Üldkokkuvõte	57	3637	63.8

Joonis 10. ÜhendPIPi keskmine osalemiste arv poolaastal valdkondade viisi

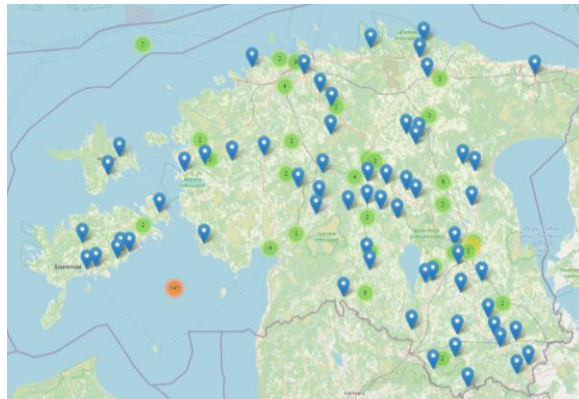
Koolituste puhul on mõisteta soov hoida rühmad väikestena, et toimuvat paremini sättida vastavaks õpiväljunditele, osalejate vajadustele ja tempole. Enim korraldati tegevusi täienduskoolitustena Toiduohutuse valdkonnas.

Kõigi vaid kohapealsete ürituste keskmine osalemine oli 32 inimest ürituse kohta, veebiinfopäevade puhul 68 inimest. Järeldaatamise võimalus annab alati paindlikkuse osaleja jaoks, ja osalejad on tänuväärne võimalus. Veebiüritustel kaasaraäkimise aktiivsus sõltub kuulajaskonnast, temast ja küsimuste esitamise viisidest ning selle erinevatest võimalustest.

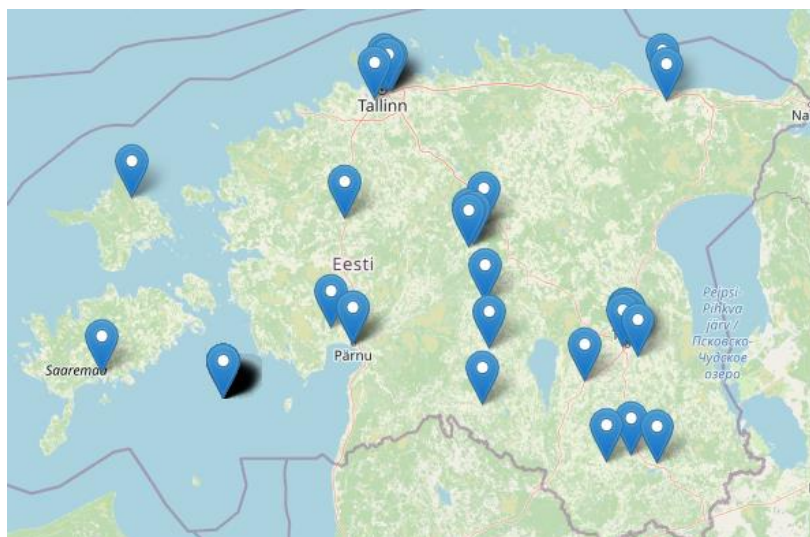
ÜhendPIPi raames on toimunud tegevusi nii veebis kui ka kontaktseks. Hanke tingimuste kohaselt tuleb tegevusi korraldada hajusalt üle Eesti, mitte ainult tõmbekeskustes. 2024. aasta esimese poolaastaga on enamik Eesti maakondadest olnud sündmustega kaetud (Joonis 11).

ÜhendPIP-2 raames **2023** toimunud üritused
(101 üritust)

Mõlema ÜhendPIPi raames **2023** toimunud üritused
kokku (327 üritust)

ÜhendPIP-2 projekti raames **2024. esimesel poolaastal** toimunud üritused
(57 üritust, Pärnu lahes esitatud veebiüritused)

Joonis 11. Ülevaade tegevuste toimumise asukohtadest 2023. terve aasta ja 2024 poolaasta kohta

Programmi tulemuslikkuse analüüs

Peatükis esitame programmi tulemuslikkuse analüüsi ehk sihtrühma vajaduste kaardistamise, osalejate tagasiside, koostöö ja AKIS kontseptsiooni jälgimise kirjelduse, vastavalt aruande sisunõuetele.

Sihtrühma vajaduste kaardistamine

Kooskõlas tehnilise kirjelduse punktiga 2.3 järgib, jälgib ja hindab konsortsium programmi vältel sihtrühma vajadusi, sh küsib tagasisidet, selgitab välja ettevõtjate ja organisatsioonide tähelepanekuid teadmussiirde vajaduste kohta, jälgib rakenduslike uuringute tulemusi jmt. Selline jälgimine on partnerite igapäevane tegevus ning teavet kasutatakse organisatsioonide tavapärase ülesannete täitmiseks.

Sihtrühmade vajadusi kaardistatakse järgmiselt:

- ühistäitjate tavapärase töö käigus kogunenud küsimuste ja arvamuste analüüs;
- osalejate vastused tagasiside küsimustele ning tegevuste elluviijate (sh lektorite) tagasiside sündmuste käigus esitatud küsimustest ja arvamustest ning hoiakutest;
- programmi juhtkogu ja nõukogude liikmete ettepanekud temade ja tegevuste kohta.

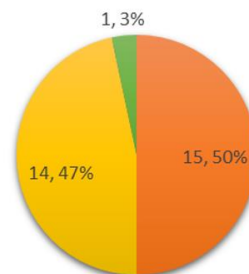
Vajaduste kaardistamise käigus hinnatakse pidevalt, kas ootuseid on võimalik rahuldada projekti käigus või tuleb ettepanekud suunata edasi. Tulenevalt soovide ja ettepanekute hulgast oli 2023. aasta tegevuste hulk kahe ÜhendPiPi programmi peale suur. Riigihangete 222076 ja 257107 ning ka muude korralduste raames kogutud sihtrühma vajadused ja tegevuste ettepanekud (sh otsustuskogudes arutatud, kuid tellimusse mitte-jõudnud ettepanekud) koondati METK poolt ühte andmebaasi (faili).

Sündmuste tagasiside näitas, et korraldatud sündmused täitsid oma eesmärgi, tagasiside korraldusele ja/või sisule on valdavalt „väga hea“ ja „hea“. Sama hästi hinnati ka lektoreid ja ettekannete sisu.

Kõigi tegevuste kohta ei koostatud tagasiside küsitlusi, vaid koguti mõtteid toimumispäeva jooksul või korraldati tagasiside ring suuliselt päeva lõpus.

Infopäevalt saadud uued teadmised

■ sain olulisel määral ■ pigem sain ■ ei oska öelda

Joonis 12. Näide tüüpilisest vastuste jaotusest tagasiside küsitlusele

Konverentsid korraldatakse enamasti **hübriidsetena**, kus suur osa osalejatest vaatab toimuvat ekraanilt. Mitmed konverentsid ja infopäevad on järelvaadatavad, kuigi salvestuste järelvaatamise võimaldamine vähendab sündmuse toimumise ajal osalemist. **Välislektorite** kaasamine on jätkuvalt väga vajalik, kuna sektori arendamiseks on vaja näidete, kogemuste ja täiendava teabe hankimist ka teistest riikidest.

Veebipäevadele kavandatakse ülevaateid. Praktiliste näidetega saab tutvuda ettevõtete külastuste kaudu, suurenenud on praktikute esinemised ka veebipäevadel. Mitmed tegevused korraldatakse jätkuvalt **ettevõtetes**, sest õppimine üksteise kogemustest ja praktilise poole nägemine on väga oluline. Valdikkonnas pikalt tegutsenud ettevõtjad väärtustavad väikse osalejate arvuga tegevusi kus omavahel arutada/võrrelda.

Soovitud ja tagasisides nimetatud teemade hulk on kirju ja kõikehõlmav. Korduvad teemad tagavad uute tegutsejate teadmiste pagasi, juba tegutsevad ettevõtted küsivad näiteid maailmast. Uute teemade soovid käsitlevad nii rohepöört ja kestlikkuse teemasid kui ka väga spetsiifilisi tehnoloogilisi ootusi. Jätkuvalt oodatakse praktikute kogemuslugusid ja võimalust kokkusaamistel kaaslastega arutada, aga nimetatakse ka ootuseid teaduslikele lähenemistele.

Kuigi käesolev aruanne peaks koondama vaid selle poolaasta kokkuvõtet, on ülevaatlikkuse jaoks allpool välja toodud paljud aastate jooksul ÜhendPIP-1 ja ÜhendPIP-2 aruannetesse koondunud kordunud teemasoovidest, sh viimase poole aasta täiendused.

Tabel. 2 Osalejate nimetatud teemakäsitluste ettepanekud

<p>Korralduslik, esinejate valik</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rohkem kohalike tootjate arvamusi, kuidas selles valdkonnas hakkama saadakse. Edukate ettevõtete juhte. Edulood innustavad. • Lähinaabrite kogemus kõikides valdkondades. • Rohkem teadlasi, kes tooksid roheentusiaste n.ö. maa peale • Palju oleneb esinejast, ta peab mõjuma inspireerivalt. Hädad ja mured tuleb ka teadvustada ja nendega tegeleda, aga hädaldada ei tohiks (polnud nii ka seekord) • Praktikute kaasamine koos reaalsete näidetega, nii suuri kui ka väikeseid. • Kuidas saaksime oma kodumaist toodangut suurendada ja et inimesed jaksaksid seda ka osta. Kuidas hakkama saada ekstreemsetes oludes (mis ilmselgelt on meie tulevik), poekettide kommentaare. • Kõikide valdkondade teadlaste viimase aja uurimuste tulemused ja praktilised näited. Teadlaste ja tootjate vahelised koostööprojektid, • Kes teevad PRIA-le määruseid-seaduseid ja millistest põhimõtetest nad lähtuvad? Kas nad ise ka on põllumajandustootmises otsast lõpuni osalenud?
<p>Erinevaid valdkondi hõlmavad teemad</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tüki kaupa siit ja sealt hammustamine ei lahenda probleemi, kogu aiandustootmine Eestis vajab pulkadeks lahti võtmist, et kõik takistused saaksid lahendatud, vastasel juhul hääbub kogu valdkond. • Kõike rohepöörde valguses, ettevõttele tasuvuses ja toetuste saamise kohta - seadusandlus ja reaalne elu. • Toodete turundus. Turustamine igas valdkonnas. • Modernsed tootmistehnoloogiad. • Tootmist reguleerivad/piiravad õigusaktid. Poliitiline olukord, ministeeriumi arengusuunad ja reaalsed soovid - mida see ettevõtetele ja põllumajandusele tähendab? • Eesti toidujulgeolek kriisiolukordades, toidutootmise maksustamise võrdlus eri riikides (Euroopa), Eesti toidutootmise konkurentsivõime. • Kaugseire kasu ettevõtetele (valdkonnad). Targa kodu lahendused; Küttesüsteemid, energeetika. • Finantside teemad reaalse ettevõtte näitel, päris numbritega. • Kuidas juhtida juhte? Inimeste ja organisatsioonide juhtimise kogemuslood. • Tööohutus.

	<ul style="list-style-type: none"> • Statistika - kust leida kõikvõimalike maamajanduslikke statistikat ja kuidas seda kõige efektiivsemalt kasutada. • Finantsülevaated, statistika, majanduse olukord jm aktuaalsed teemad majanduses toidutootmises ja tarbimises sh makro- ja mikrovaade. Soovitakse kuulda nii suurtest trendidest, kui ka kogemuslugusid. • Teemasid, mis keskenduvad konkreetsemalt innovatsioonile ja tehnoloogiale väiketootmises. Eelkõige nutikate tehnoloogiate rakendamisest väiketootmise efektiivsuse suurendamiseks, samuti jätkusuutlike ja keskkonnasõbralike tootmispraktikate tutvustamine. Lisaks turundusstrateegiad ja brändingu tähtsus väiketootjate seas, et aidata neil paremini eristuda ja jõuda sihtrühmadeni. • Motivatsioon põllumajanduses; maaellu noorte kaasamise võimalused. • Metsanduslikud tegevused. • Energeetika, automaatika. Elektrialal koolitused. Taastuvenergia. • Generaatorite valik, juhustike süsteemile vastav lahendus. Väikeste tuulegeneraatorite kasutamisest ja markidest. • Biogaasijaamad. Uuema aja trendid maailmas biogaasi-elektri tootmiseks. • Erinevate toetuste (Kredex jms) taotlemiste võimaluste tutvustused. Maksude teema. • Toetused alustavale noorele põllumajanduses. • Kõik toidukasvatamisega seonduvad teemad.
Muld, süsinik, taastavad võtted	<ul style="list-style-type: none"> • Kliimamuutuste mõju ja sellega kohanemine Eestis, lähinaabrite näited. • Põllumajandus ringbiomajanduses. Biomajandus, ringmajandus - seadusandlus, reaalne elu. • Ökosüsteemi teenused - reaalne elu. • Maaparandussüsteemid ja nende mõju. • Muld, mullarikkus, elurikkus. • Permakultuur ja kompost. • Mullaseire ja IT lahenduste kasulikkus; mullaanalüüside kasutamine. • Süsiniku jalajälg, -krediidi praktikate olukord ja tulevik, CO2 kvoodi arvutused; süsiniku jalajälje hindamine, eriti süsiniku emissioon, süsinikupõllundus. • Taastava põllumajanduse viimase aja uuendused. Euroopa liidu tugi kestliku põllumajanduse praktiseerijale. • Turbamaade harimine. • Põllumajandustootjate keskkonnateadlikkus, kuidas keskkonnasõbralikumalt majandada. • Keskenduda seadustele ja nõuetele iga teema osas.
Taime- ja põllukultuuride kasvatus	<ul style="list-style-type: none"> • Agrotehnilised võtted; praktikas töötavad tehnoloogilised lahendused, mis aitavad põllumajandustootjad. • Kahjurid ja haigused ning nende levik ja tõrje, uuendused mahekasvatases. • Rohumaaviljelus, roheväetised, leheanalüüside kasutamine. • Mahepõllumajanduse taimekaitse, saagikuse suurendamise võimalused. • Taimekaitsevahendite kasutamine teraviljadel. Haigused, kahjurid, tõrje, ravi ja vältimine (igas valdkonnas).

	<ul style="list-style-type: none"> • Väetised (mahe ja tava), hinna probleem, täppisväetamine - pragune olukord, kellegi reaalne kogemus ja tulevikuvaade. • Erinevate sortide võrdlus ja kasvatustehnoloogiad kliimamuutuste võtmes. • Põuakindlad taimed, vahekultuurid, rohumaaribad. • Mahetootmise riskid. Mahe igas valdkonnas - praktikad, tasuvus, toetused. • Mahepõllumajandusega alustamine. • Mahepõllumajanduse nõuded (varakevadel, kuulata kokkuvõtet eelmise aasta tekkinud probleemidest, praktilised soovitusel).
Aiandus	<ul style="list-style-type: none"> • Digilahendused aiandusse, taimekasvatuse, kastmine ja valgus. • Taimede potistamise automatiseerimine konveieril, mis aitaks tööprotsessi kiirendada ja tõhustada. • Katsetada substraadi segusid pikemal ajaperioodil ja välitingimustes. • Kartul, maasikas, mustikas, vaarikas. • Maheaiandus, külvikord köögiviljakasvatuse, vahekultuurid, taastav põllumajandus aianduse kontekstis. • Marja- ja köögiviljakasvatus. Perspektiivsorte võiks rohkem tutvustada. • Kahjurid ja haigused ning nende levik ja tõrje, uuendused mahekasvatuse. • Vähemlevinud marja- ja köögiviljakultuuride kasvatamine mahedalt, vähelevinud kultuuride perspektiiv. • Suurel alal musta sõstra pöösaste kasvatamine.
Loomade pidamine	<ul style="list-style-type: none"> • Loomakasvatus - näiteks kui kaua on erinevate kariloomade kasvatamine karjas vajalik, et saavutada nõ omatoodang. • Veiste, lammaste, kitsede nakkushaigused; Karjatervis – lambad. • Silo (sh nt ka spetsiifilisemalt piima- ja lihaveistele). • Rohumaade jätkusuutlik majandamine. • Põllumajandusloomade karjatamisest külvikorras olevatel maadel; lüpsikarja karjatamine. • Antibiootikumide resistentsuse vältimine põllumajandusloomadel. • Teenuskultuuride kasvatamine (silomaisile, teraviljale ja kartulile). • Liigirikaste rohumaade rajamine söödatootmiseks; • Looma ja taimekasvatuse sidumise võimalused. • Erinevate liikide (linnud, loomad) võrdlus ja sobivus Eesti kliimasse. • Rohkem hobustega seotud koolitusi: traumad, allergilised reaktsioonid. • Kinnisperioodi söötmine ja ravi, udara tervis; Vasikate pidamine ja haigused, mastiit ja muud udaraprobleemid. • Seakasvatus. • Lamba- ja kitsekasvatus ning nende kunstlik viljastamine. Kõik lammaste tervist puudutav. Kiskjaennetusmeetmete teemaga jätkamine. • Sõratervis; Sõravärkimine, kapjade värkimine. • Lihaveisekasvatus - sh uued lähenemised välismaalt, söötmine, pidamine. • Piimaveiste aretus; veiste sigimine. Piima ja lihaveiste poegimine ja –abi.

	<ul style="list-style-type: none"> • Erinevaid maheloomakasvatuse valdkondi (piimakarjakasvatus, linnukasvatus, lihaveiste- ja lammaste pidamine, mesindus) puudutavad teemad. • Hügieen ja desinfitseerimine linnukasvatuses; Hane-, pardi- ja kalkunikasvatus, rohumaal lihatõu lindude kasvatamine. • Küülikukasvatus.
Toiduohutus	<ul style="list-style-type: none"> • Pakendid: pakendamine ja märgistamine. Toidupakendite tootmishügieen. • Toiduainete etikettide koostamine/lugemine vms. Võõrkeelse info esitamine pakendil. Vabatahtliku märgistuse kandmine pakendile, mida ja kui palju, eriti allergeenid. • Toidu keemiliste analüüside metoodika. Proovide võtmise koolitus. Joogivee analüüsid ja vee proovivõtt. • Sensoorne hindamine. • Praktilised õppetunnid inimestelt, kes ise oma kodus müügiks toitu valmistavad; külastus teistesse külamajadesse/kogukonnaköökidesse. • Praktilisi lahendusi, kuidas elektripaigaldust jms järgida. • Kogemuslood tööstustest, tootearendusest, brändi arendusest. • Jäätmekäitlus. Jäätmereform ja sellega seonduv. • Enesekontrolliplaani üksikasjalik koostamine. • Kuivatatud tooraine säilivusajad. • Lisaained ja allergeenid tootlustusel. Vitamiinid, suhkrud, säilitusained, suhkruasendajad; Toidulisandite tootmist puudutav koolitus. • Hügieeniga seotud mikroobid. • Kõik mis puudutab väiketootmist. Käitlemisel võimalike ohtude hindamine, ohtude maandamine ja tegevused olukorra parandamiseks. • Konservide ja lihatoodete valmistamine, veinitootmine. • Puuvilja- ja marjakultuuride hoidiste tootmine, Värske puu- ja köögiviljade säilitamise ja müümisega kaasnevad bioloogilised ohud. • Lähteainete sisekontroll. Toidutootmise tooraine, toormaterjali kvaliteet, tarnete kindlus, tooraine päritolu jms. • Toiduohutuskultuur, erinevate tehnoloogiate meeldetuletus. Kuidas jõuda töötajani. Toiduohutuse juhtimissüsteemid (erinevad) ja kvaliteedikontroll. • CIP pesusüsteemid ja puhastusprogrammid. • Keskkond, jätkusuutlik tootmine, ESG jms. Audititest ja inspeksioonidest, mis on siseaudit ja siseinspeksioon (hügieeniring). • Enesekontrollisüsteemi digivõimalustest (praktilisi kogemusi lisaks FoodDocsile): KKPde seired, kahjurite seired jne.

Organisatsioonide kaasamine

Ühistäitjate abil on projekti kaasatud olulised teadmussiirdes aktiivsed organisatsioonid. Juhtkogu ja nõukogude kaudu kaasati programmi elluviimisse mitmed eriala- ja esindusorganisatsioonid, teadus- ja arendusasutused ning

maamajanduskool. Valdkondade sidusust hoiab osade esindajate kaasatus mitmesse valdkondlikku nõukogusse ning teabe jagamine kõigis programmi nõukogudes arutatu kohta. Eriala-, esindus- ja muude organisatsioonidega (sh asutustega) konsulteeritakse pidevalt tegevuste praktilisse ellu viimise käigus.

Ühistäitjate esindajad tutvustavad konkreetseid tegevusi ja koguvad taustateavet teabevajaduste ning ootuste kohta. Tegevuste elluviijad ja valdkondade juhid saavad **teavitusi** oma meililistide kaudu vastava valdkonna teemade vastu huvi üles näidanud inimestele ja jagavad infot erinevate **sotsiaalmeedia** kanalite kaudu. Partnerid aitavad kaasa sündmuste vastastikuse teavitamisega.

AKIS kontseptsiooni rakendamine

Programmi elluviimise käigus tuleb jälgida põllu- ja maamajandusliku teadmussiirde ja innovatsiooni terviksüsteemi (**AKIS**) kontseptsiooni (illustreeriv joonis koostatud Euroopa Komisjoni materjalide põhjal⁵). Rahvusvahelist mõistet AKIS kasutatakse teabelevi korralduse kirjeldamiseks – kuidas inimesed ja organisatsioonid teatud riigis või piirkonnas omavahel suhtlevad.

ÜhendPIPi terve olemus järgib AKIS kontseptsiooni. Erinevaid 7 märksõnaga kirjeldatud AKIS osalisi esindavad nii ühistäitjad, juhtkogusse ja nõukogudesse kaasatud isikud kui ka tegevustest osavõtjaid.

ÜhendPIPi panus AKIS strateegia rakendamiseks (vastavalt EL soovitudele⁶) on:

- teabevoogude tugevdamisel – osalejale tasuta ürituste korraldamine, regulaarsete sündmuste korraldamine (sh tuntud seeriade jätkamine) ning infokirjade väljaandmine; partnerite poolt tegevuste korraldamine ühisel moel, tagasiside koondamine ja avaldamine;
- teadusuuringute ja praktika seoste tugevdamisel – esitlused katsekeskustes, teadusprojektide tulemuste tutvustamine, praktikute ja teadustöötajate kaasamine samadele sündmustele;
- interaktiivse innovatsiooni tugevdamine – innovatsioonitegevuste näidete esitlemine nii teabesalves tabelite kui ka uudistena, ettekannetena info- ja esitluspäevadel;
- põllumajandusettevõtete nõustamisteenuste tõhustamine, konsulentide rakendamine (nii korraldaja, lektorite kui ka artiklite autoritena);
- digitaalsusele ülemineku toetamine – digirakenduste tutvustamine, teabesalve ja ühise sündmuste kalendri haldamine.

ÜPP strateegiakava raames rakendatava AKIS üksuse⁷ tegevus METK eestvedamisel hõlmab lisaks sihtrühmale suunatud tegevuste korraldamisele ka erinevaid AKIS osalisi kokku toovad koostöötegevusi. Projekti rakendamise kogemused ning nõukogudes väljendatud sõnumid (vt eelmised aruandeid) on olnud oluliseks sisendis AKIS pikaajalise visiooni koostamisel.

⁵ EU SCAR AKIS (2019), [Preparing for Future AKIS in Europe](#). Brussels, European Commission. Lk 25

⁶ EU SCAR AKIS (2019), [Preparing for Future AKIS in Europe](#). Brussels, European Commission. lk 16, vt ka maainfo.ee

⁷ AKIS tegevuskava kaudu rakendatakse ÜPP strateegiakava sekkumist põllumajanduse teadmussiirde- ja innovatsioonisüsteemi arendamise toetus. <https://www.pikk.ee/valdkonnad/akis/>

Järgmise perioodi tegevused

Programm plaanikohane kestus on kuni 30. juunini 2025 (nii raamlepingu kui ka viimase hankelepingu kehtivus), raamlepingut viiakse ellu iga-aastaste hankelepingute (tellimuste viisi).

2024. aasta hankelepingu tegevused valiti eelarve piirides, 2025. aasta jaoks eelarvet reservi ei jäänud.

Tegevuste nimekiri on esitatud lisas 2 (tabel 3) ning avaldatud veebis: <https://www.pikk.ee/valdkonnad/teadmussiirde-pikaajalised-programmid/uhendpip/uhendpipi-tegevused/>.

Tagasiside Tellijale

Hanke pakkumuses toodud ühikhinnad kajastasid 2021. aasta olukorda. Statistikaameti koostatava tarbijahinnaindeksi⁸ muutused näitavad teenuste ja kaupade hinnatõusu 2024. aasta juuniks võrdluses 2021. aastaga keskmiselt 40%. Teadmussiirde tegevuste korraldamine on kõige enam mõjutatud palgakuludest (lektoritasud, korraldamise aeg jne). Kavandades 2025. aastal ÜhendPIP-2 projektiga sarnaseid tegevusi mõnest teisest rahastamisallikast, tuleks palgakuludel põhinevate ühikuhindade puhul **suurendada ühikumäärasid vähemalt 30% võrra**.

Konkreetsed ettepanekud 2024. aasta tegevuste tellimuseks tehti koostöös nõukogudega ning arvestades seniste teadmussiirde programmide kogemust. Konsortsiumi partneritel ja erialaorganisatsioonidel ei ole veel piisavalt kindlust tegevuste rahastamis põhimõtete kohta 2025. aastaks. Tegevuste valiku otsustusprotsess oli pingeline ning mitmed traditsiooniliselt korraldatud ja oodatud tegevuste toimumine on kahtluse all. Näiteks on ka taimekaitse käsiraamatu tõlkimise vajadus olnud mitmeid aastaid, kuid eelarve kitsikuses ei paista võimalust tõlkega tegeleda. **Mahukate tegevuste** (sh karjatervise väljaõpe, tailiviljade esitluspäevad, mullapäeva või taastava põllumajanduse konverents, veebihaldus) **jaoks on kalendriaasta põhine otsustusprotsess ebasobiv**. Kalendriaasta põhine korraldus ühelt poolt sunnib korraldajaid tähtajaga arvestama, kuid teisalt avaldatakse seetõttu mitmed materjalid ja videod just detsembri lõpus. Muutuvate vajaduste tõttu otsuste ümbervaatamise võimaldamine aasta kestel on väga vajalik. Kavandades uuel ÜPP perioodil projektiga sarnaseid tegevusi mõnest teisest rahastamisallikast, tuleb võimaldada (1) otsuste tegemist mitu aastat ette ning (2) otsuste ümbervaatamist vähemalt kaks korda aastas (nt oktoober ja mai).

Täienduskoolituste, õpiringide ja ettevõtete külastuste puhul takistab **abikõlblike osalejate piirang** teemast ja koolituse sisust huvitunud osalemist, soodustab riigitootajate poolt andmete mittekorrektset esitamist ning tekitab mitteabikõlblike osalejate (sh kalatoodete tootmisega tegelevate ettevõtete) pahameelt tegevuse elluvijja vastu.

Toiduohutuse ja töötlemise teemade tegevused on enamasti tähistatud **riigiabina** ning selle arvestamine 25-200 euro viisi iga osaleja kohta on administratiivselt suure koormusega (nii korraldajale kui eeldatavalt ka PRIA-le). Ministerium võiks astuda samme, et teadmuse toetamiseks leida mugavamaid lahendusi, kas riigi või EL tasandil.

Erinevate toetuste puhul on **kohustuslikust õppest osavõtjate andmed** vaja kanda PRIA andmebaasi kas käsitsi või faili impordina. ÜPP sekkumise kontekstis on mõjutatud isikute hulk suur ning osalejate nimekirjad mahukad. Siiski on ka faili-impordil oma piirangud – kõik osalejad ei ole taotlenud vastavat toetust ning süsteem annab veateateid, mille käsitsi parandamine on ajamahukas. Kohustuslike õpete tähistamine Hankija (loe: ministeriumi) esindajate poolt ei ole

⁸ IA02: Tarbijahinnaindeks (1997=100) https://andmed.stat.ee/et/stat/majandus_hinnad/IA02

olnud ühiselt korraldatud põhjustades korraldajates segadusi. Projekti alguses ei olnud pakkujatele nii paljude toetustega arvestamise ülesanne teada.

Taimekaitse monitooringusüsteemi esitlemine on ministri käskkirja kohaselt selle hanke osa. Siiski peaks süsteemi haldamine ja integreerimine suurandmete süsteemiga olema **riikliku prioriteediga strateegiline otsus**, mitte teadmiste omandamise ressursse kulutav tegevuse liik.

Suur osa infovahetust toimub elektrooniliste kanalite vahendusel, kuid e-õppe keskkondade rakendamiseks on vajalik just sellele formaadile sobiva teabe koondamine või valmistamine. [Teadmussiirde ja teavituse toetuse](#) üks kohustustest toetuse saajale on erinevate teabematerjalide esitamine Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, kellel on õigus korraldada selle teabe tasuta avaldamine (§ 18 lõige 3 punkt 2). Ministeeriumis tuleks kontrollida, kas määruse nõue on korrektselt täidetud ning **edastada materjalid teabesalves avaldamiseks** METKile. See ettepanek on olnud korduv alates aastast 2021, kuid ministeerium ei ole soovile siiani reageerinud.

Hankes kavandatud elektroonilise infokeskkonna ehk teabesalvena arendatakse peamiselt veebilehte www.pikk.ee. Lõpetamisel on domeeni www.toiduteave.ee eriosade ületoomine. Staatilisemat temaatilist teavet avaldatakse veebil teabesalv.pikk.ee, et tagada põhilehe parem laadimiskiirus. Mõned selle veebi osad on ehitatud teistel põhimõtetel kui pikk.ee (nt [märgistamise käsiraamat](#)) ning toiduteave.ee veebi ületoomine lõpetatakse II poolaastal. Projektist hankelepingutega tellitud videod ja ürituste salvestused on säilitatud vastava organisatsiooni YouTube kanalites. Projektis tellitud käsiraamatud, teabematerjalid ja elektroonilised väljaanded peavad olema avaldatud teabesalves vähemalt kuni raamlepingu lõpuni (tehnilise kirjelduse p 2.9.2.3), ka projekti ühistäitjate vastutus lõpeb raamlepingu lõpuga. Teabesalve sisu haldamise edasiste õiguste rakendamise pärast raamlepingu lõppu peab otsustama hankija (tehnilise kirjelduse p 2.10.8). Raamleping lõpeb hankelepingute maksimaalse kogumaksumuse täitumisel (raamlepingu punkt 12.3, eeldatav lõppemise aeg 31. detsember 2024. a). Hankijale antud tegevuste tulemite autoriõiguste kasutamise lihtlitsents kehtib vastava töö maksetaotluse kinnitamise hetkest arvates 75 aastat (raamlepingu p 7.3). **Ülivajalik on Hankija poolt projekti jooksul valminud materjalide kasutamise ja avaldamise õiguste ning üleandmise kirjalik fikseerimine enne raamlepingu lõppu.**

Lisa 1: Detailne ülevaade tegevustest

Tabel 3. 2024. esimesel poolaastal ellu viidud tegevused

Valdkond	Tellimuse sisu	Kuupäev	Osalenute arv
Aiandus	Konverents - Aiandusfoorum	06.03.2024	127
	Esitlus - Turba vähendamise võimalused köögivilja- ja ilutaimede kasvusubstraatides	20.06.2024	23
Looma- kasvatus	Infopäev - Tehnoloogilised rakendused parandamaks piimafarmi tootlikust ja vähendamaks kadusid	10.04.2024	15
	Infopäev - Karjavalvekoerad ja karjaaiad lambakasvatuses	05.06.2024	18
	Konverents - Piimafoorum 2024	11.04.2024	153
	Täienduskoolitus - Veiste kunstlik seemendamine	08.- 19.01.2024	11
	Täienduskoolitus - Hobuste esmaabi	18.04.2024	46
	Ajakiri Tõuloomakasvatus 1/2024		
Mahe- majandus	Infopäev - Ettevõtetes toimuvad infopäevad	06.06.2024	22
	Materjal – Mahepõllumajandus Eestis 2023		
Taime- kasvatus	Infopäev - Taastava põllumajanduse infopäev "Teadlik Noor Põllumajanduses 2024"	28.03.2024	81
	Infopäev - Säätlik taimekaitse "Talust taldrikule" eesmärkide valguses	24.04.2024	102
	Infopäev - Seemneseminar	21.03.2024	58
	Infopäev - Turvasmuldadel majandamine ning maaparandussüsteemid	18.04.2024	22
	Konverents - Agronoomia 2024	07.03.2024	244
	Materjal – Artiklikogumine Agronoomia 2024		
Toiduohutus	Infopäev - Toidualane teave algajatele	04.04.2024	35
	Infopäev - Suitsutatud toodete valmistamine	30.04.2024	15
	Infopäev - Arukas külaturism	25.04.2024	29
	Infopäev - Säilivusaegade määramine, kestvuskatsed	17.05.2024	88
	Infopäev – Uued toiduohutuse õigusaktid, arutusel olevad eelnõud	16.05.2024	103
	Infopäev - Tapale suunatavate loomade ja lindude puhtus	14.06.2024	41
	Konverents - Toiduainetööstuse aastakonverents + salvestus	16.04.2024	314
	Konverents - Toiduohutuse aastakonverents + veebiülekanne	07.06.2024	125
	Täienduskoolitus - Kvaliteedijuhtimissüsteemi siseaudiitori koolitus	12.06.2024	16
	Täienduskoolitus - Allergeeniohje toidukäitlemisettevõtte enesekontrolliplaanis	23.05.2024	38
	Täienduskoolitus - Enesekontrollisüsteemi loomine ja auditeerimine	19.04.2024	43
	Täienduskoolitus - Toiduhügieen ja enesekontroll eraelamus toidu valmistamisel	07.03.2024	29
	Täienduskoolitus - Toiduhügieen ja -ohutus, algaste	22.03.2024	71
	Täienduskoolitus - Toidu kestvuskatsed ja tõese säilimisaja määramine	15.03.2024	50
	Täienduskoolitus - Toidupatogeenide ülekandeteed, kasvu mõjutavad faktorid ning ohu minimeerimise võimalused	01.03.2024	33
	Täienduskoolitus - Patogeenide algallikate väljaselgitamine toidukäitlemise ettevõtetes	03.05.2024	21

Valdkond	Tellimuse sisu	Kuupäev	Osalenute arv
	Videoloeng - Toidu märgistuse hea tava	08.02.2024	
Ühistegevus	Infopäev - Väiketootjate koostöövõimalused	14.03.2024	23
	Infopäev - Põllumajanduse biojätmete ja kõrvalsaaduste ühise väärimise võimalused	21.02.2024	24
	Infopäev - Hoiu-laenuühistute omapärad ja nende kasulikkus maapiirkondades	15.02.2024	14
	Täienduskoolitus - Kommunikatsioon kui juhtimisvahend	21.03.2024	24
	Täienduskoolitus - Kommunikatsioon kui juhtimisvahend	20.05.2024	16
Horisontaalne	Infopäev - Põllumajanduse telgitagused – farminar: kanade vabapidamine rohealal ja aedikutes + salvestus	05.06.2024	42
	Infopäev - Taastuvenergia: tuul ja päike - põllumajanduses	02.04.2024	70
	Infopäev - Tervislik muld põllumajandustootjate koostöö kaudu	22.04.2024	24
	Konverents - Muld, vesi ja keskkond	27.03.2024	200
	Materjal – artikkel Põlumehe Teatajas	02.2024	
Digipööre	Infopäev - Uued riigipoolsed lahendused	26.03.2024	129
	Infopäev - Täppisviljeluse lahendused- nii taime kui loomakasvatus	26.03.2024	135
	Täienduskoolitus - "Targa maja" lahendused väikekasvuhoonetes	09.02.2024	16
	Materjal - Taimekaitse monitooring (poolaasta)		
	Materjal – turuinfo väljaanded, 4 tk, POOL aastat.		
ÜPP	Infopäev - Tootjate pindala- ja loomatoetuste infopäev	22.04.2024	36
	Infopäev - Tootjate pindala- ja loomatoetuste infopäev	23.04.2024	51
	Infopäev - Tootjate pindala- ja loomatoetuste infopäev	23.04.2024	46
	Infopäev - Tootjate pindala- ja loomatoetuste infopäev	25.04.2024	31
	Infopäev - Tootjate pindala- ja loomatoetuste infopäev	26.04.2024	42
	Infopäev - Tootjate pindala- ja loomatoetuste infopäev	26.04.2024	57
	Infopäev - Tootjate pindala- ja loomatoetuste infopäev	29.04.2024	38
	Infopäev - Tootjate pindala- ja loomatoetuste infopäev	30.04.2024	63
	Infopäev - Tootjate pindala- ja loomatoetuste infopäev	17.04.2024	167
	Infopäev - Tootjate pindala- ja loomatoetuste infopäev	24.04.2024	79
	Infopäev - Keskkonnasõbraliku majandamise toetuse infopäev	23.05.2024	189
	Infopäev - Mahepõllumajanduse algõpe	29.05.2024	35
	Infopäev - Mahepõllumajanduse algõpe	27.06.2024	32
	Täienduskoolitus - Täiendõppekoolitus veterinaararstidele lihavedelike karjaterviseprogrammide hindamiseks	09.2023 - 06.2024	13
	Esitlus - Taastava põllumajanduse konverentsi raames	24.01.2024	14
	Esitlus - Taastava põllumajanduse konverentsi raames	25.01.2024	54
	Videoloeng – väärtuslik püsirohuma		

Tabel 4. 2024. aasta teiseks poolaastaks kavandatud tegevused

Valdkond	Tellimuse sisu ja toimumisaeg (võimalusel)
Aiandus	Infopäev - Õunte säilituskaod Eestis ja naabermaades ja nende peamised põhjused
	Infopäev - Mullatervise praktiline infopäev - 20.09.2024
	Infopäev - Aianduse nutikate lahenduste tutvustamine
	Konverents - Aianduse visioonikonverents - 14.11.2024
	Esitlus - Viinapuude ja mustikate sordid ja lõikusviisid tüvevähi vähendamiseks - 26.08.2024
	Esitlus - Vaarika-, ebaküdoonia ja sinise kusalpuu sortide talvekahjustuste vähendamise võimalused
Loomakasvatus	Infopäev - Lihaveiste aastaringne pidamine ja söötmine - 01.11.2024
	Infopäev - Kvaliteetse liha tootmine rohusöötade baasil - 05.09.2024
	Infopäev - Seakasvatuse heaolu ja jätkusuutlikkus
	Infopäev - Süsiniku jalajälje vähendamine piimakarjakasvatuses
	Infopäev - Lambakasvatavate infopäev - 25.08.2024
	Infopäev - Lammaste söötmine - 25.07.2024
	Konverents - Lihaveiste konverents - 04.10.2024
	Konverents - Seakasvatuse konverents - 05.09.2024
	Konverents - Lamba- ja kitsekasvatavate konverents
	Materjal - Ajakiri Tõuloomakasvatus 2/2024
Mahe- majandus	Infopäev - Ettevõtetes toimuvad infopäevad - 4 tk + 6 tk: 10.07, 16.07, 25.07, august-oktoober
	Infopäev - Taimekasvatus
	Infopäev - Mahepõllumajanduse järelevalve - 4 tk: september-detsember
	Infopäev - Loomakasvatus - loomakasvatus/taimekasvatus - september
	Infopäev - Loomakasvatus – linnukasvatus
	Infopäev - Taimekasvatus, loomakasvatus -3 tk: september-detsember
	Konverents - Mahepõllumajanduse aastakonverents - november
	Esitlus - Mahe musta sõstra, astelpaju ja õunapuu kasvatustehnoloogiad – 6.08.2024
	Materjal – teabeleht Aktuaalset mahepõllumajandusest (2)
	Materjal – Mahepõllumajanduse Leht (ajakiri, 2 tk)
Taime- kasvatus	Infopäev - Kartulikasvatuse infopäev
	Infopäev - Põllumuldade ja agrotehnoloogilise külvikorratse uuringutest ja tulemustest
	Infopäev - Vahekultuurid mullaviljakuse parandamisel -
	Infopäev - Mullaelustiku parandamine läbi kompostimise
	Infopäev - Süsiniku sidumine -
	Infopäev - Ilmastikutingimused ja nende mõjudega toimetulek
	Infopäev - Täppisviljelus ja muld taimekasvatuses
	Konverents - Viljelusvõistlus lõpukonverents - 22.11.2024
	Konverents - Teraviljafoorum 2024
	Esitlus - Tutvustatakse sordivõrdluskatseid - 10.07.2024
	Esitlus - Tavaadra ja pöördadra kõrrekünd erinevates kultuurides (Künni MM) - 16.08.2024
	Esitlus - Tolmeldajad tootmispõldudel -
Toiduohutus	Infopäev - Toidualane teave edasijõudnutele - 11.10.2024
	Infopäev - Toiduhügieen hulgi laos, kauba jälgitavus, logistika.

Valdkond	Tellimuse sisu ja toimumisaeg (võimalusel)
	Infopäev - joogivee analüüsimine toidukäitlejatele -
	Infopäev - Toiduvaldkonna õigusaktid ja järelevalve
	Infopäev - Proovide võtmine ja laborianalüüsid - 15.11.2024
	Infopäev - Toidu saasteained - 08.11.2024
	Infopäev - Toiduohutuse juhtimissüsteemid (ISO, BRC, FSSC, IFS)
	Infopäev - Toiduhügieeni algkursus - 23.08.2024
	Infopäev - Toiduohutuskultuuri kujundamine ja hindamine toidukäitlemisettevõttes - 27.09.2024
	Infopäev - Ressursisäästlik toidutootmine
	Konverents - Pakendikonverents + salvestus
	Täienduskoolitus - Toiduhügieen ja -ohutus, keskaste - 28.-30.august - 28.08.2024
	Täienduskoolitus - CIP pesud, Käsipesu efektiivsus
	Täienduskoolitus - FSSC 22000 -
	Täienduskoolitus - IFS Food-
	Täienduskoolitus - Teise osapoole audiitorite koolitus, veeb
	Täienduskoolitus - Taimsete toodete mikrobioloogiline ohutus - 06.12.2024
	Täienduskoolitus - Tootmishügieeni tagamine toidu käitlemisel - 20.09.2024
	Täienduskoolitus - Taimedest pärit toidu- ja söödamürgid - 10.09.2024
	Siseriiklik reis - Toiduvaldkonna väiketootmine
	materjal - Toiduohutuse ABC alustavatele toidukäitlejatele
	materjal - Ringluse võetud plasti määruse "kontsentraat" (ei tehta REM teatel)
	materjal - Lõhna- ja maitseained
	materjal - Materjali "Toidu keemilised ohud" täiendamine
	materjal - Nõuded alkoholi (väike)käitlejatele
	materjal - Videoloengud aktuaalsetel teemadel (4 tk)
	Ühistegevus
Infopäev - Ühistegevuse võimalused ja vajadused: head praktikad ja edulood	
Infopäev - Kogukonnaenergeetika edendamise võimalused maapiirkondades	
Konverents - Ühistute edasiviiv jõud -	
õpiring - (sea)lihatootjate koostöö õpiring - alates 24.04.2024	
õpiring - Taimikasvatustootjate koostöö õpiring -	
õpiring - Praktilised kogemused ühistegevuse arendamiseks	
Horisontaalne	Infopäev - Inimeste ja organisatsiooni juhtimine
	Infopäev - Mainekujunudus ja kommunikatsioon - 05.09.2024
	Infopäev - Bio- ja ringmajanduse, teisese toorme ja jäätmete väärindamine
	Infopäev - Põllumajandusliku valdkonna mainekujundamise strateegiad
	Infopäev - Taimekooslused karjatatavatele loomadele - 05.07.2024
	Konverents - Konverents "Aasta Põllumees 2024" - 30.10.2024
	Täienduskoolitus - Noorte Põllumajandustootjate väljaõpe Liidrite kool - 28.11.2024
	Esitlus - Tavaadra ja pöördadra rohumaaküüd erinevates kultuurides (Künni MM) - 17.08.2024
	Materjal - artiklid infokirjas Tark Talu - 2 tk
	Materjal - Infoleht "Põllumajanduskoja Euroopa Teataja" - 2 tk
	Materjal - Programmi materjalide avaldamine ajakirjas "Põllumehe teataja" - 1 tk

Valdkond	Tellimuse sisu ja toimumisaeg (võimalusel)
	Materjal - Teabesalve haldamine aastal 2024, sh toiduteave.ee
Digipööre	Infopäev - Süsinikpõllunduse kaubandus - riskid ja võimalused põllumajandustootjale
	Infopäev - Innotrepp põllumajanduses -
	Infopäev - Agrorobotika - 4 tk - 1) 03.09.2024; 2) 17.09.2024; 3) 15.10.2024; 4) 12.11.2024
	Infopäev - Elektroonilised lahendused karjaarvestuses -
	Konverents - Digipööre Eesti maamajanduses -
	Täienduskoolitus - Piimakarja tervise- ja heaoluandmete kasutamine karjaterviseprobleemide ennetamiseks
	Materjal - Videofilm Kiskjakahjustuste vältimine väikemäletsejalistel
ÜPP	Infopäev - Riskijuhtimine elutähtsa teenuse osutajatele (ETO) ja tarneahela olulisematele osapooltele
	Infopäev - Keskkonnasõbraliku majandamise toetus - 21.11.2024
	Infopäev - Keskkonnasõbraliku majandamise toetus - 26.09.2024
	Infopäev - Keskkonnasõbraliku majandamise toetus (2 tk, mahetootjate fookus) – oktoober-november
	Infopäev - Mahepõllumajanduse algõpe - (kolmas) september

Lisa 2: Kokkuvõtte kaardistusest ja ettepanekutest

Selles lisas esitame tehnilise kirjelduse punktis 2.6.8 nõutud (ühe lehekülje pikkuse) ülevaate, mis sisaldab kokkuvõtet sihtrühmade vajaduste kaardistusest ning ettepanekuid teadmussiirde edasiste tegevuste planeerimiseks nii Programmi kui ka Strateegiakava raames.

Kuigi programm plaanikohane kestus on kuni 30. juunini 2025, lõpeb eelarve ja kõik tegevused 2024. aasta 31. detsembril. Projekti lõpparuanne esitatakse 31. **jaanuariks** 2025 a.

Sihtrühma vajaduste kaardistamine

Konsortsium jälgib ja hindab pidevalt sihtrühma vajadusi, sh küsib tagasisidet, teeb tähelepanekuid, jälgib rakenduslike uuringute tulemusi jmt. Soovitud ja tagasisides nimetatud teemade hulk on kirju ja kõikehõlmav (vt tabel 2). Korduvad teemad tagavad uute tegutsejate teadmiste pagasi, juba tegutsevad ettevõtted küsivad näiteid maailmast. Uute teemade soovid käsitlevad nii rohepöoret ja kestlikkuse teemasid kui ka väga spetsiifilisi tehnoloogilisi ootusi. Jätkuvalt oodatakse praktikute kogemuslugusid ja võimalust kokkusaamistel kaaslastega arutada, aga nimetatakse ka ootuseid teaduslikele lähenemistele.

Tegevusi on toimunud nii veebis kui ka kontaktsena. 2023. ja 2024. aasta kokkuvõttes on kõik Eesti maakondadest olnud sündmustega kaetud. Mitmed konverentsid ja infopäevad on järelvaadatavad, kuigi salvestamist tellimuses selgelt nõutud ei olnud. Sündmuste tagasiside korraldusele ja/või sisule on valdavalt „väga hea“ ja „hea“.

Ettepanekud edasiseks planeerimiseks

Hanke pakkumuses toodud ühikhinnad kajastasid 2021. aasta olukorda, mis on aga hinnatõusudega drastiliselt muutunud. Teadmussiirde tegevuste korraldamine on kõige enam mõjutatud palgakuludest (lektoritasud, korraldamise aeg jne). Kavandades 2025. aastal ÜhendPIP-2 projektiga sarnaseid tegevusi mõnest teisest rahastamisallikast, tuleks palgakuludel põhinevate ühikumäärasid vähemalt 30% võrra.

2024. aastal tehtud raskete valikute tegelik mõju avaldub alles 2024. aasta lõpus, kui hakatakse tegema otsuseid 2025. aastal rahastatavate tegevuste jaoks. METK eestvedamisel on alustatud teadmussiirde tegevuste rahastamise otsustusprotsessi täiendamisega. *Seda siin aruandes ei kirjeldata, kuna tegemist on AKIS sekkumise tegevusega.* Tegevuste valiku protsess oli ÜhendPIP-2 projektis pingeline ning mitme traditsiooniliselt korraldatud ja oodatud tegevuse toimumine on kahtluse all. Veebiinfopäevi, mille peamised esinejad on ametnikud, saaks asutused korraldada oma ressursidega eelarve kokkuhoiu mõttes.

Toiduohutuse ja töötlemise teemade tegevused on enamasti tähistatud riigiabina ning selle arvestamine on administratiivselt suure koormusega. Tuleb astuda samme, et leida teadmuse toetamiseks mugavamaid lahendusi ja korraldamise kvaliteeti tehniline korraldus ei pärsiks.

Hankes kavandatud elektroonilise infokeskkonna ehk teabesalvena arendatakse peamiselt veebilehte www.pikk.ee. Staatilisemat temaatilist teavet avaldatakse veebil teabesalv.pikk.ee, et tagada põhilehe parem laadimiskiirus. Lõpetamisel on domeeni www.toiduteave.ee eriosade ületoomine. Projektist hankelepingutega tellitud videod ja ürituste salvestused on säilitatud vastava organisatsiooni YouTube kanalites. Ülivajalik on Hankija poolt projekti jooksul valminud materjalide kasutamise ja avaldamise õiguste ning üleandmise kirjalik fikseerimine enne raamlepingu lõppu.